

MATKAILUALAN KOULUTUS- JA TUTKIMUSINSTITUUTIN OPINTO-OHJAUSUUNNITELMAN TYÖVERSIO

Taina Imberg ja Tuija Syväjärvi, huhtikuu 2013

Tämän artikkelin tarkoituksena on esitellä Lapin Matkailualan koulutus- ja tutkimusinstituutin (MTI) opinto-ohjaussuunnitelman työversiota (2013). Laaditun suunnitelman perustana on ollut luoda MTI:lle pohja aikuisten opinto-ohjauksen yhteisille toimintaperiaatteille. Toimintaperiaatteet pohjautuvat tarvelähtöisyyteen ja monipuolisiin ohjauspalveluihin.

Aikuisten ohjauksen nykytila ja kehittämistarpeet MTI:ssä

MTI:n muodostavat Lapin matkailuopisto, Rovaniemen ammattikorkeakoulun matkailu-, ravitsemus- ja talousala sekä Lapin yliopiston matkailututkimuksen opinnot. Aikuisten opinto-ohjausta on saatavissa kohtalaisesti, mutta sen kapea sisältö, laadulliset puutteet sekä ohjaustyötä tekevän henkilöstön koulutuksen puute heikentävät sitä tukea, mitä aikuisopiskelijat voisivat saada opiskelussaan ja opiskeluun liittyvissä elämäntilanteissaan.

Kehittämistehtävämme tavoitteena on hahmottaa ja selkeyttää opiskelijoiden saamaa opinto-ohjausta ja samalla selventää opinto-ohjauksen toteuttamistapoja. Kehittämistehtävämme on samalla työversio varsinaisten ohjaussuunnitelmien tekemiselle. Ammattiopiston aikuiskoulutukselle ja ammattikorkeakoulun MTI:n yksiköille laaditaan omat ohjaussuunnitelmat.

Tulevaisuudessa on kiinnitettävä erityistä huomiota opintojen alkuvaiheen ohjaukseen, jotta opiskelijat saadaan sitoutumaan opiskeluun ja tulevaisuuden urasuunnitteluun. MTI:n opinto-ohjaussuunnitelmassa tulee olla selkeät vastuunjaot eri toimijoiden kesken.

MTI:ssä on kiinnitetty erityistä huomiota opintojenohjauksen tarpeellisuuteen tukemalla opinto-ohjaajakoulutukseen osallistumista. Samoin on kiinnitetty huomiota yhteistyöverkostojen tärkeyteen ohjauksessa koko koulutuskuntayhtymän alueella. Opinto-ohjausta säätelevät lait ja asetukset, moniammatillinen yhteistyö ohjausta antavien henkilöiden kesken ja opiskelijan tukeminen koko opiskelun ajan muodostavat sen tukirangan, mikä jokaisen ohjaustyötä tekevän tulee hallita laadukkaan ohjaustyön varmistamiseksi.

Kehittämistyössämme olemme hyödyntäneet opiskelijapalautteita, joita kerätään AIPAL-, OPAL- ja OPALA-järjestelmillä lukukausittain.

Opinto-ohjausta säätelevät lait ja asiakirjat

Aikuisten opinto-ohjauksesta säädetään ammatilliseen tutkintoon johtavan koulutuksen lainsäädännössä. Ammattikorkeakoululaki (351/2003) määrittelee ammattikorkeakoulujen tehtäväksi antaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin, tukea yksilön ammatillista kasvua ja harjoittaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä. Tämän lisäksi

ammattikorkeakouluasetuksessa (352/2003) määritellään opinto-ohjaus keskeiseksi tehtäväksi maininnalla, että päätoimisen opettajan tehtävä on opetus ja ohjaustyö.

Ammattikorkeakoulun tutkintosäännön (2012) mukaan opintojen suunnittelua on tuettava opintojen ohjauksella ja tutoroinnilla. Opiskelijoiden ohjaus on ulotettava koskemaan opintojen ohjauksen lisäksi työelämäyhteyksiin ja tutkimuksen ohjaamiseen liittyviä tehtäviä. (Asetus ammattikorkeakoululaista 2003).

Valtakunnallisen vuosille 2011–2016 tehdyn kehittämissuunnitelman viitekehyksessä painotetaan väestön koulutustason nostamista, koulutuksen saatavuuden parantamista, osaavan työvoiman saatavuutta, elinikäisen oppimisen ja ohjauksen edistämistä, maahanmuuttajien koulutukseen osallistumisen edistämistä, ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen vähentämistä, opiskelijahuollon laajentamista ja kansainvälistymisen edistämistä (KESU 2011–2016).

Eurooppalaisesta viitekehyksestä tarkasteltuna (*Euroopan neuvoston resoluutio 11/2008*) ohjausalan ennakoitavat osaamistarpeet ovat

- 1) kansalaisten elinikäisten urahallintataitojen lisääminen
 - 2) ohjauspalvelujen saatavuuden parantaminen
 - 3) ohjauspalvelujen laadun kehittäminen
 - 4) koordinaation ja yhteistyön lisääminen valtakunnallisten ja alueellisten päättäjien kanssa.
- Elinikäisen ohjauksen kehittämisen strategiset tavoitteet opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistiosta ja selvityksistä (2011:15).

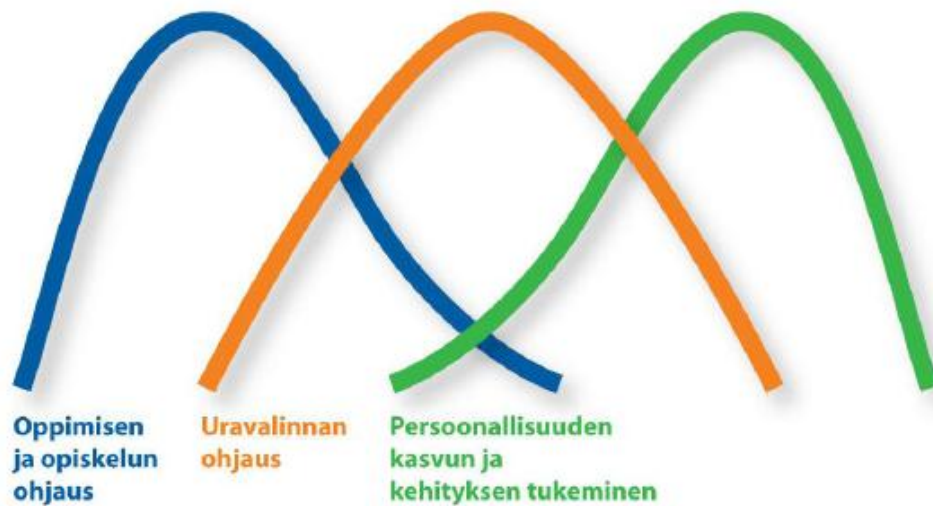
Ohjauksen tavoitteet

Ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija saa riittävästi tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta ja sen aikana. Opiskelijan tulee tietää opintojensa sisältö, tutkinnon osat ja opinnot sekä vapaasti valittavat opinnot. Tavoitteena on, että opiskelija osaa toimia ammattitaitoisesti oppilaitosyhteistyössä sekä elinkeinossa. Opiskelijoiden tulee kehittää ammattitaitoaan sekä tiimityöskentelytaitoja. Heidän tulee kyetä arvioimaan omaa toimintaansa ja tuotoksiaan sekä kehittää vuorovaikutustaitojaan. Opiskelijan tulee osata suunnitella opintonsa ja laatia henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS) yhteistyössä opettajan kanssa.

Opinto-ohjauksessa tulee ottaa huomioon myös eettiset periaatteet, jotka ovat itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, luottamuksellisuus, totuus/rehellisyys, riippumattomuus, ammattitaidon kehittäminen, hyväksyminen, aitous, opiskelijan kunnioittaminen, tasa-arvo/tasavertaisuus. Opinto-ohjaustoimet on jaettu eri vaiheisiin: ennen opintoja, opintojen alussa, opintojen aikana, opintojen päättövaiheessa sekä opintojen jälkeen. Aikuiskoulutuksessa ohjauksen sisältöalueet ovat oppimisen ja opiskelun ohjaus, uravalinnan ohjaus sekä persoonallisen kasvun ja kehityksen tukeminen.

Jukka Lerkkanen (2005) on käyttänyt ns. kolmen kukkulan ohjausmallia. Siihen kuuluvat oppimiseen ja opiskeluun liittyvä ohjaus, ammatilliseen suuntautumiseen liittyvä ohjaus ja persoonallisuuden kasvun ja kehityksen tukeminen.

Kolmen kukkulan malli ohjauksen sisältöalueista

Kuvio 1. Opinto-ohjauksen tavoitealueet. (Jukka Lerkkanen 2005.)

MTI:ssä ohjauksen tavoitteena painottuu ammatilliseen kasvuun liittyvä ohjaus. Sillä pyritään kasvattamaan opiskelijan ammatillista osaamista sekä antamaan valmiuksia työelämään ja jatko-opintoihin.

Ohjauksen vastuu ja tehtävänjako

Koko oppilaitoksen henkilöstö osallistuu aikuisopiskelijoiden ohjaustehtäviin. Opiskelijoiden ryhmänohjaaja/tutoropettaja toimii heidän lähiohjaajana. Hänen tehtävänä on ohjata, neuvoa ja tukea opiskelijaa hänen opinnoissaan. Hän huolehtii aikuisopiskelijan opintojen etenemistä ja tarvittaessa tukitoimenpiteistä.

Ryhmänohjaaja/tutoropettaja käy opiskelun alussa jokaisen opiskelijan kanssa henkilökohtaisen keskustelun, jolloin laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HENSU/HOPS). Opiskelija täydentää opiskelusuunnitelmaansa opintojensa ajan ja keskustelee siitä ryhmänohjaajansa/tutoropettajansa kanssa koko opintojen ajan. Opinto-ohjaaja on päävastuullinen opetusalan ohjauksen kokonaissuunnittelusta. Hän auttaa ja tukee ryhmänohjaajia/tutoropettajia ja muita opettajia ohjauksen toteutuksessa. Opinto-ohjaaja auttaa ja tukee opiskelijaa erilaisissa opiskelu- ja elämäntilanteissa.

Hän auttaa yksilöllisten tavoitteiden ja tukitoimien suunnittelussa, jos opiskelijalla on vaikeuksia. Opintojen päättövaiheessa opinto-ohjaaja selvittää ryhmälle jatko-opintomahdollisuuksia. Tutkintovastaava tai tutoropettaja perehdyttää opiskelijan näyttötutkintoon, näyttösuunnitelman laatimiseen ja tutkintotilaisuuden suorittamiseen.

Tarvittaessa hän auttaa ryhmänohjaajaa henkilökohtaistamisessa. Työpaikkaohjaaja ohjaa ja tukee opiskelijaa hänen työssäoppimisessaan ja valmentaa opiskelijaa tutkintotilaisuuteen.

Ohjauksen toteuttaminen

Yksilöohjausta käytetään opiskelujen alussa. Sen ensisijainen tarkoitus on, että ohjattava saa tuoda esiin oman henkilökohtaisen tilanteensa sellaisena, kun hän sen itse kokee. On muistettava, että ohjaaja asettuu rinnalle, auttaa ohjattavaa näkemään reittejä eteenpäin. Rauhallinen, kiireetön ja riittävän pitkä aika tarjoaa ohjauksessa olevalle opiskelijalle hyvän alun ja otteen pyrkiä eteenpäin (Erilaisen oppijan käsikirja 2004, 59).

Ryhmänohjaus aikuisopiskelijoiden ohjauksessa koetaan tärkeänä. Erilaisista taustoista huolimatta ryhmän tuki ja yhteinen tavoite antavat heille lisämotivaatiota ja kannustusta. Ryhmäohjausta pidetään yhtenä onnistuneena menetelmänä, joka tekee samanaikaisesti mahdollisuuden kohdata yksilöllisiä kehitystarpeita ja ennakoida työyhteisöjen muutosprosesseja. (Onnismaa, Pasanen sekä Spangar 2000, 16).

Suhteellisen uutena oppimisympäristönä verkkoympäristössä tapahtuva verkko-ohjaus vaatii käyttäjiltään vielä paljon. Opiskelijat kaipaavat yksityiskohtaista ohjeistusta ja mahdollisesti enemmän tukea kuin perinteisessä lähiopetuksessa. Verkossa tapahtuvan henkilökohtaistamisen onnistumisen edellytyksenä on ohjaajan ja ohjattavan välille syntynyt yhteys. Yhteyden syntymisen jälkeen tärkeää on läsnäolokokemuksen tuottaminen ohjattavalle.

Hyvä verkko-ohjaaja mahdollistaa osallistumisen ja tukee tarvittaessa. Hän on aktiivinen, mutta ei kontrolloiva. Verkko-ohjaajan roolit ovat moninaiset, mutta tiivistettävissä neljään pääkohtaan: organisatorisiin, sosiaalis-viestinnällisiin, pedagogis-sisällöllisiin ja tietoteknisiin rooleihin (Verkko-tutor).

Erityisopiskelijan ohjauksella tarkoitetaan erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tukemista hänen opinnoissaan erilaisin pedagogisin keinoin. Ohjauksen lähtökohtana on yksilöllisyys, opiskelijan tarpeet ja moniammatillinen yhteistyö.

Kulttuuritietoisessa ohjauksessa tärkeintä on avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri. Vieraista kulttuurista ja uskonnosta tulevilla ihmisillä voi olla kantaväestön näkökulmasta vieraita tapoja, mutta usein heillä on myös halu ja valmius kertoa omasta kulttuuristaan. Ohjaajalta edellytetään erilaisten maailmankatsomusten ymmärtämistä ja hyväksymistä sekä aikaa tutustua uussuomalaisen opiskelijan historiaan ja nykytilanteeseen. Maahanmuuttajat ovat usein kulttuurista, joissa korostuu yksilöllisyyden sijaan yhteisöllisyys. Heidän kielitaitonsa asettaa myös ohjaukselle omat haasteensa. Ohjaajan tulee käyttää laajasti ja joustavasti erilaisia ohjausmenetelmiä, jotta opiskelija hyötyy ohjauksesta ja yksilöllisyys toteutuu.

Ohjauksen arviointi

Laadun kehittämiseksi ja opinto-ohjauksen sisällön arvioimiseksi tarvitaan jatkuvaa arviointia. MTI:n jokainen ohjausta tekevä henkilö arvioi itse omaa ohjaustoimintaansa ja analysoi, miten sitä tulisi kehittää. Opetusalaakohtaiset tiimit arvioivat myös ohjaustoimintaa. Ohjaussuunnitelmaa päivitetään vuosittain tulevien opinto-ohjaajien toimesta. Koulutuksen ja opetuksen laadun sekä opiskelijoiden tyytyväisyyden arvioinnissa käytetään OPALA-, OPAL- ja AIPAL-opiskelijapalautejärjestelmää. Näiden avulla kerätään tietoa oppilaitoksen,

opettajien ja opiskelijoiden toiminnasta. Oppisopimuskoulutuksissa arviointia tehdään puolivuosittein.

Palautteita ja arviointiaineistoa käytetään koulutuksen ja oman toiminnan kehittämiseen. Arvioinnin kohteena tulee olla mm. opintojakson toteutuma, ohjaus, palaute- ja seurantamenetelmien toimivuus, oppimismenetelmät ja -ympäristö, opettajien ja opiskelijoiden yhteistyö sekä opetushenkilöstön ammattitaito.

Yhteenveto

Opinto-ohjaussuunnitelman työversiota tehtäessä ilmeni, että entistä enemmän tulee kiinnittää huomiota opintojen alkuvaiheen ohjaukseen opintojen keskeyttämisen vähentämiseksi. Samoin ohjausta tulee lisätä koko opintojen ajan kestäväksi prosessiksi. Tämä vaatii prosessin avaamista ja kuvaamista. MTI:ssä opinto-ohjaussuunnitelmissa tulee olla selkeät vastuu- ja työnjaot eri toimijoiden kesken.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoululaki (351/2003)

Ammattikorkeakouluasetus (352/2003)

Ammattikorkeakoulun tutkintosäädös (2012)

<http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/verkkopedagogiikka/index.php?valinta=10>

Elinikäisen ohjauksen kehittämisen strategiset tavoitteet opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistiosta ja selvityksistä (2011:15).

Koulutus ja tutkimus vuosina 2011-2016 Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministerion julkaisuja 2012:1.

Lerikkanen, J. 2005. Jyväskylän ammattiopiston ohjaussuunnitelma. Osoitteessa:
http://www.hamk.fi/oped-exo/ejulkaisu/Artikkelit2005/lor/40101a_lerikkanen_j.pdf

Onnismaa, Jussi – Pasanen, Heikki – Spangar, Timo(toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3 – Ohjaustyön välineet. PS-kustannus. Opetus 2000 -sarja